

NS RČS 1929-1935, PS, 9. schůze, část 5/6 (16. 1. 1930)

psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/009schuz/s009005.htm

-
Čtvrtek 16. ledna 1930

Než promluví o německých reparacích, zmínil bych se o tom, proč ostatní státy musí spojovat svůj vlastní reparační problém s německým. Odpověď bych vyjádřil obrazně: Hoří-li dům sousedův, jest také nebezpečí, že chytne vlastní dům. A projeví-li se dnes vysoké německé reparace, není to nic jiného než příprava, vědomá příprava na revoluční doby v Německu, do nichž musí je nouze vehnati, a tyto revoluční doby musí rovněž nutně přejíti do Československa a do jiných států. Neboť tato čísla, která se dnes ukládají Německu, jsou šílená čísla, o jejichž účincích dnes ještě vůbec nemá nikdo tušení. Všechny parlamenty a všichni diplomati, jak sedí v Haagu, musili by se dnes všemi hlasy přičiniti o snížení německých reparací, do Ameriky musilo by zalehnouti jednohlasné zvolání: "Evropa nemůže tolik platiti." Vy, Češi, nebudete mi snad dnes ještě zcela věřiti, ale až zvíte účinky německých reparací ve skutečnosti, vzpomeňte si slov, která jsem k vám dnes, dne 16. ledna, pronesl. Bylo by dobře, kdyby se toto proroctví nesplnilo a kdyby dnes mocnosti projednaly celou tuto otázku s poněkud větším porozuměním. Dnes jménem Československa volám v této chvíli ještě do Haagu: Také zatížení Československa více než 1 1/2 miliardou jest příliš vysoké, poněvadž také my souvisíme s ostatními, očekává nás v nejbližší době hospodářské oslabení a máme co dělati, abychom se vzpamatovali. Neboť také pro nás, i kdyby reparační otázka byla sebe příznivěji rozřešena, bude vždy znamenati otázku ročního zatížení nejméně 100 milionů na dlouhou dobu.

Sledujeme-li německý reparační problém v zcela krátkých rysech, musíme konstatovati, že se od prvopočátku počítalo s velkými fantastickými čísly, a zdá se naprosto nepravděpodobné, že r. 1919 Angličané na příklad zamýšleli uložiti poraženým 500 miliard marek, to jest 4000 miliard Kč. Francouzský názor šel tak daleko, že se chtělo poraženým uložiti 840 miliard zlatých marek, to jest 6720 miliard Kč dluhů, tedy 6·7 bilionů. Na londýnské konferenci dospělo se pak k tomu, že se má zaplatiti 132 miliard zlatých marek. Jest zajímavé, že se z těchto 132 miliard počítalo pro Německo 118 miliardami a zbývajících 14 miliard se rozdělilo: 2miliardy byly hozeny na krk Bulharsku, 6 miliard bylo v prvním znění rozpočteno pro nástupnické státy za převzatý majetek, to jest také 48 miliard Kč a 6 miliard zlatých marek se mělo žádati od Rakouska a Maďarska. Pozorujeme-li podrobněji názor zakotvený v celé té otázce, abychom mluvili asi slovy Poincaréovými, vidíme snahu vyzískati z celé té věci spojenecké dluhy, které mají býti zaplacený Americe, a určitou částku na obnovení zpustošených krajů.

Pozorujeme-li pařížskou konferenci, na níž závěrek posudků znalců, pokud jde o výši, zůstal konec konců stejný jako na obou haagských konferencích, věřitelé chtěli, aby Německo s počátku platilo 37 let 3 miliardy a dalších 21 let 1700 milionů. Tato částka byla pak snížena na 2360 milionů a 1700 milionů na další léta. Naproti tomu podal Schacht

jiné návrhy a na konec se dohodli na střední cestě, která však činí průměrně přes 1900 milionů ročně. K této velké částce dlužno ještě přičísti pro Německo za okupaci Belgie ročně 25 milionů zlatých marek a nyní jest velmi zajímavé, zjistíme-li z celého německého reparačního problému, že zbytek z veškerých německých platů až asi na 742 miliony ročně, které byly sníženy, myslím na 600 milionů a několik, připadá vesměs na Ameriku. (*Předsednictví se ujal předseda Malypetr.*) Můžeme tedy pochopiti, že ročně odchází do Ameriky přes 1 miliardu zlatých marek. Jediná výhoda proti Dawesovu plánu jest v tom, že byla změněna míra kontroly, věcných zástav, věcných dodávek a dávka z vývozu. Pokud jde o věcné dodávky, došlo se k tomu mínění, že velké věcné dodávky vyráběné pro cizí země na konec přece utlukou vlastní hospodářství, takže pokud jde o věcné dodávky, došlo k dohodě, že v desíti letech klesnou ze 750 milionů na 300 milionů a že po této době přestanou.

Pozorujeme-li dnešní stav haagských vyjednávání, pokud jde o německé reparace, vidíme, že vlastně stojíme před skončením. Nejvážnější otázky byly otázky případného moratoria, platebních lhůt, různé názory na stanovky banky a konec konců sankce, o nichž však byly sjednány zvláštní úmluvy vzájemnou výměnou dopisů mimo Youngův plán. Tolik o německých reparacích.

A nyní se obraťme zcela krátce k otázce východních reparací. K placení východních reparací jsou povinny Rakousko, Maďarsko a Bulharsko. Otázka východních reparací má velký význam i pro Československo, poněvadž souvisí s "biens cédés", s převzatými statky, ať již jde o železnice nebo státní statky. Ke stanovení číslic v otázce východních reparací dojdeme dnes jen odhadem převzatých statků nástupnických států. Jde zde o Československo, Polsko, Rumunsko a Jugoslaviu. Poslední se téměř vyřazují, poněvadž jsou zároveň věřiteli. Československo, smím-li se o tom v této souvislosti zmíniti, bylo ve zcela zvláštní situaci. Československo bylo částí poraženého státu a mírová konference nepřihlížela Československu žádné reparace, naopak mírová konference postavila se na to stanovisko, že hodnota odhadnutých převzatých statků má býti zaplacená do reparační pokladny. Teprve reparační komise v dubnu 1921 přiznala Československu formálně nárok na reparace a toto formální uznání nároku na reparace umožňuje dnes československým vyjednavčům, aby se přímo zúčastnili porad o Youngově plánu. A sledujete-li časopisy, Anglie nechtěla Československu toto stanovisko uznati, neboť byl to jen politický nátlak Francie, který zaručil vyjednavčům uplatnění tohoto stanoviska. Z toho lze seznati, že se tím Československo dostalo mezi ony státy, jejichž podpis Youngova plánu jest nutný. Skutečný stav byl tedy takový, že podle mírové smlouvy byli jsme povinni zaplatiti za převzatý majetek 30 miliard Kč, podle italského odhadu ještě o 25% více. Vedle toho měli jsme ještě zaplatiti 750 milionů zlatých franků poplatku za osvobození, poněvadž nástupnickým státům bylo předepsáno 1.5 miliardy jako poplatek za osvobození, z čehož na Československo připadlo 750 milionů. Vedle toho máme ještě jiné maličkosti. Tak Československo má zaplatiti Anglii 1.2 mil. anglických liber. Tento dluh jest z velké části již uhrazen a má se spláceti ještě do roku 1935. Mimo to má zaplatiti Československo Francii 600 milionů franků. Zde doufáme, že tato částka bude

zaokrouhlena na nějaký paušál a že z placení ve zlatých francích učiníme placení v papírech. Vedle toho má Československo zaplatiti Itálii 170 milionů lir a tu, mám-li to dobře v paměti, byla sjednána dohoda, že se má ročně zaplatiti asi 15 milionů.

Dnes jest věc taková, že Československo, dovolávajíc se nároku přiznaného reparační komisí podalo obratně protiúčet, který přibližně činí hodnotu převzatých statků, tedy 30 miliard, takže Československo stojí dnes vlastně na stanovisku, že po této stránce má býti zproštěno. Jak se proslýchá, lze prý se také dohodnouti o oněch 750 milionech zlatých franků a tato částka má prý býti snížena ze 750 na 250 milionů. To však bude stále ještě činiti 1·5 miliardy Kč a splátky činily by přibližně 80 až 85 milionů. Nyní jest ovšem zajímavá otázka, poněvadž Československo vystoupilo s Rumunskem a s Jugoslavií jako stát Malé dohody, jak se tyto dále zachovají společně k otázce Rakouska a Maďarska. V otázce Rakouska vidíme ovšem poněkud větší loyaltitu, poněvadž se na druhé straně řekne, Rakousku měli bychom zpropadeně mnoho platiti a to jest, jak se domnívám, diplomacie, která se zde dělá, snad ani ne špatná, klade-li se důraz na to, aby rakouské reparace byly úplně škrtnuty. Poslední stav věcí jest však takový, že se ani reparace Rakouska zcela neškrtnají, nýbrž chce se dojíti k tak zvanému uznání. To však může míti platnost teprve od r. 1968, poněvadž do té doby jest Rakousku vůbec zakázáno platiti reparace, poněvadž do té doby musí spláceti půjčku Svazu národů. Zajímavá jest ovšem také otázka Maďarska. Tu se seznalo, že Maďarsko jest velmi tuhý partner ve vyjednávání. Maďarsko se ovšem staví na oprávněné stanovisko trianonské smlouvy, pokud jde o rozhodčí soudy a pokud jde o pozemkovou reformu, jakož i o optanty, kteří nemají zájmů agrárních, nýbrž jiné, ať již jde o církev nebo o soukromé osoby. Tu vyšla najevo zajímavá věc, že maďarské reparace lze posuzovati jen, vyřídí-li se zároveň otázka optantů, dále projedná-li se současně otázka optantů nejen agrárních, nýbrž i neagrárních, jakož i projednají-li se zároveň další reparace. Maďarsko má na své straně jednoho přítele, a to jest Itálie. Toto přátelství vysvětluje se nejen politicky, nýbrž i hospodářsky, poněvadž podíl Itálie na východních reparacích jest o velmi značnou částku vyšší než podíl Francie. Na jedné straně máme politické přátelství Francie s Malou dohodou, čímž jest Malá dohoda podporována Francií. Nalezla se však cesta pro řešení a podle posledních zpráv podal Bethlen velmi krásný účet, jímž žádá od Československa pro osoby poškozené pozemkovou reformou náhradu škody 90 milionů, od Rumunska 130 milionů, od Jugoslaviie 80 milionů, dohromady tedy 300 milionů zlatých korun, kdežto požadavky neagrárních optantů činí na příklad 175 milionů. Tolik žádají již sami arcivévodové, a to od Rumunska 47 milionů, od Jugoslaviie 85 milionů. Nyní se naskýtá otázka, jak tu věc rozřešiti? Na jedné straně potřebujeme mezinárodního uznání pozemkové reformy, na druhé straně chceme rozřešiti tuto otázku, a tu se věřitelské mocnosti rozhodly, že utvoří fond, do něhož mají býti zaplaceny ceny placené normálně v Československu jako náhrada za vyvlastněný majetek a zbytek mají dostati optanti z reparací, které má zaplatiti Maďarsko. Na každý způsob další placení maďarských reparací může začíti také jen opět od r. 1943, poněvadž Maďarsko musí si do té doby platiti ročně 10 milionů zlatých franků. Maďarsko má od r. 1943 do r. 1966 zaplatiti 250 milionů zlatých franků, dohromady činila by platební povinnost Maďarska 450 milionů zlatých franků.

Zmíním-li se docela krátce o situaci Bulharska, které rovněž patří mezi státy povinné platit reparace, musíme konstatovati, že Bulharsku, které mimo světovou válku prodělalo dvě balkánské války a které bylo postiženo tak obrovským zemětřesením, které stálo zemi přes 4 miliardy lvů, byly uloženy nepoměrně vysoké reparace. Dnes, pokud jde o Bulharsko, jsme již tak daleko, že věřitelské mocnosti navrhují, aby zaplatilo 12 milionů zlatých franků v době 35 let. Bulharsko navrhuje 10 milionů a dohodnou se jistě na polovici. Na každý způsob toto přetížení jest pro Bulharsko ohromné.

Z tohoto velkého problému, z celoevropského problému reparací, došlo se k pojmu reparační banky. Pánové, představíme-li si rozsah, výši a velikost tohoto bankovního ústavu jen poněkud, ihned se přiblížíme pojmu, že tato banka bude v budoucnosti, jak již jsem dříve řekl, vhodným výrazem zotročení Evropy vůči Americe, ale že tato banka, která se dnes zřizuje vlastně jen proto, aby celou tuto látku s pole politického převedla na pole hospodářské, bude také v budoucnosti rozhodovati politicky. Domníváme-li se, že v budoucnosti, až se to vše vyvine, budeme moci ještě dělati politiku, všichni se mýlíme. Politiku bude dělati tato ohromná koncentrace mezinárodního bankovního kapitálu, v níž převládati bude americký bankovní kapitál. Pánové, přemýšleli jste již o tom, jaké to bude mít následky, jestliže, až bude tato reparační banka zřízena, vypukne nějaká válka? Toho se nelze ani domyslit. Na jedné straně, řekněme, posuzováno se stanoviska Československa, žádný stát se nedá násilím vyřaditi. Právě tak jsme nuceni zúčastniti se reparační banky jako jiné státy. Splnění závazků reparační banky přestává ovšem především na reparační otázce samotné, ať již půjde o dodávky věcné nebo o otázky peněžní. Ale velké nebezpečí záleží v tom, že bude také prováděti velkou část tuzemských bankovních obchodů, a domnívám se, že nechybím, dovolím-li si tvrditi, že se také dnes - právě tak, jako se ještě nechápe dosah a vzájemné účinky reparačního problému - zcela určitě podceňuje problém reparační banky a vliv Ameriky na Evropu.

Doba příliš pokročila, než abych mohl ještě dále mluvit o této otázce. Ale v této chvíli řekl bych ještě několik myšlenek. Jest vlastně neobyčejně tragické, že přes velikost celých těchto otázek, jak je dnes máme před sebou, nikdo není s věcí obeznámen, že nikdo se ve věci nevyzná a že jest jen velmi málo lidí, kteří o tu věc mají zájem. Oni se o věc ani zajímají nemohou, poněvadž nemají v rukou vůbec žádný úřední materiál. To vše provádí se tak tajně, že jest téměř nemožno, aby tak malý okruh lidí, který se nyní touto otázkou zabývá ve všech státech, mohl převzít odpovědnost. A nyní volám k vám jako k zástupcům lidu, pánové, jest možno, aby dnes naši zástupci šli do Haagu, aniž byli nějak kryti parlamentem nebo aspoň nějakým výborem? Jest možno, jest přípustno, abychom dnes, když jde o ratifikaci, byli jako parlament, jako zavázaní zástupci lidu, prostě postaveni před hotovou věc? Jsem dalek toho, abych neschvaloval cestu, kterou se dali naši vyjednávači, abych ji kritisoval v tom stadiu, ve kterém jest nyní. Domnívám se dokonce, že jednají správně a myslím, že mohu dokonce tvrditi, že vyjednávání za Československo jsou vedena dobře. Ale pro nás jako zástupce lidu, jako poslance jest nesnesitelné, že se o celé té věci od úřadu nedovíme toho nejmenšího a nemůžeme do toho ani slova promluvit. Pohleďte na sněmovnu, pohleďte na výbory, nikdo o tom nepromluví ani slova. A tu myslím, že jsem dnes právě tak jako včera v rozpočtovém výboru povinen dáti vám podnět, abyste uvedli v život reparační výbor. Může se mi

namítnouti, že úplně stačí rozpočtový výbor, pokud jde o stránku finanční a že stačí výbor zahraniční. Já pravím, nikoliv! Otázka jest tak důležitá, problém tak obrovský, a jeho účinků nelze přehlédnouti, že se jím nemůžeme dnes zabývatí ohromnou rychlostí. Hlavní věcí nebude ani ratifikace této věci. Hlavní věcí bude, abychom se všichni dohromady se vsí vážností sešli jako svědomití zástupci lidu s nejdůležitějšími odborníky a předložili si otázku: Jaké postavení zaujímáme na základě tohoto řešení reparačního problému v celé Evropě? Co máme pro budoucnost učiniti? Jako státní politikové, jako lidoví politikové, ať pracujete v této otázce jako ministři, a v jakékoliv hodnosti, dopustili byste se největší chyby, kdybyste se domnívali, že tento problém lze posuzovati jen se stanoviska Československa a kdybyste ho nechápali jako problém celé Evropy.

V tomto smyslu a s tímto podnětem chtěl bych skončiti své vývody a ještě jednou vám říci: Znáám dostatečně těžkosti, jež dnes prožívá veškeré hospodářství, a vím, jak nepatrnou měrou můžeme na druhé straně splniti sociální povinnosti. Ale ze všeho toho vidím, jak Evropa jde vstříc zotročení Amerikou. A ke konci svých vývodů dávám k diskusi myšlenku, nebylo-li by lépe, aby se všechny evropské státy dohodly a vynutily si od Ameriky náležitou slevu. Amerika přece slíbila, že sleví, ale sleva jest nejistá. Sleva potřebuje vyřešení tohoto problému, sleva potřebuje však také odzbrojení Evropy. A toho jsme ještě velmi daleci, a i když se to splní, nikdo nemůže ještě Američany přinutiti, aby slevu poskytli. Pánové, snad mi dává za pravdu i pan kol. dr **Hodáč**, budete-li dnes pozorovati věc v pravém světle, teprve v nejbližší a daleké budoucnosti projeví se vám účinek těchto břemen, která musí platiti Evropa Americe. Proto bych zakončil své vývody: Buďme na stráži, učiňme všechna opatření, než bude pozdě! (*Potlesk.*)